

F. PAULSEN. »JOHDATUS FILOSOFIAAN»

1899²⁴

Erittäin kuvaavaa on johdatuksessa avoimesti asetettu kysymys siitä, että uusimman filosofian tehtävänä on "sovittaa uskonnollinen maailmankäsitys ja tieteellinen luonnonselitys" (s. IV* [V]**). Sic! Ja tätä ajatusta kehitellään erittäin seikkaperäisesti: taistellaan näes kahdella rintamalla — materialismia ja "jesuitismia" (sekä katolista että protestanttista) vastaan. Materialismi tietenkin ymmärretään (esitetään?) rein mechanisch, physikalisch u. s. w. ***

Tekijä sanoo myös suoraan, että usuin filosofia nojautuu Kantiin ja edustaa "idealista monismia".

Sivulle 10 [10] »...Rauha tiedon ja uskon välillä...»

Ja sivu 11 [11]: »...Luoda tämä rauha»—»siinä *Kantin* filosofian pääkohta... Antaa oikeutensa kummallekin: tiedolle Humeen skeptisismiä vastaan, uskolle sen dogmaattista kieltämistä vastaan materialismissa — siinä hänen työnsä tulos» (12) [11].

»Se, mikä on omiaan himmentämään toivorikkaita» (tämän *rauhan* toiveen) »näköaloja, on tuo uskonnolle ehdottoman vihamielinen radikalismi, joka nykyisin leviää laajoihin väestöjoukkoihin... Niinpä ateismi on nykyisin» (kuten ennen porvaristolla) »sosialidemokratian uskonnokappale» (ss. 14—15 [14]). »Se on katekismus nurinpäin. Ja samoin kuin vanha dogmatiikka, tämä uusi, kielteinen dogmatiikkakin on vihamielistä tieteelle, koska se kahlitsee dogmeillaan kritiikin ja epäilyksen hengen.» (Tekijä muistuttaa nimityksestä *Antipapfen* **** ja vakuuttelee, että

* *F. Paulsen. »Einleitung in die Philosophie». Berlin, 1899. Toim.*

** *Ф. Паульсен. «Введение в философию». М., 1899. Тоим.*

*** — puhtaasti mekaanisena, fyysikaalisena j.n.e. Toim.

**** — *antipapit, pappien vastakohta. Toim.*

kristinoppi on kaukana viettymyksestä rikkaita kohtaan, että se, kristinoppi, kokee senkin taistelun, jota kohden Eurooppa on menossa.)

Pyrkiessään kumoamaan materialismia ja puolustaessaan Allbeseelung- * teoriaa (jota hän tulkitsee *idealisisessa* hengessä) Paulsen jättää ottamatta huomioon 1) että hän ei kumoa materialismia, vaan ainoastaan *eräiden* materialistien *eräitä* todisteluperusteita; 2) että hän *joutuu ristiriitaan* itsensä kanssa tulkitessaan nykyistä psykologiaa idealistisessa mielessä.

× Vrt. s. 126 [125]. »Voima... ei ole mitään muuta kuin pyrkimystä määrättyyn toimintaan ja yleisolemuksetta se siis käy yhteen tiedottoman tahdon kanssa.»

(Ergo — Seelenvorgänge und Kraft eivät ole suinkaan niin unüberbrückbar ** kuin tekijästä tuntui aikaisemmin, s. 90 [88] u. ff.)

Ss. 112—116 [111—115]: miksi Weltall *** ei voisi olla des Weltgeistes **** kantaja? (Koska ihminen ja hänen aivonsa edustavat hengen *korkeinta* kehitystä, kuten tekijä itsekin myöntää.

Arvostellessaan materialisteja Paulsen asettaa materian vastakohtaksi hengen *korkeimmat* muodot. Puolustaessaan idealismia ja tulkitessaan idealistisesti nykyaikaista psykologiaa hän lähentää hengen alimmat muodot Kräfte'n ***** kanssa etc. Se on hänen filosofiansa arin kohta.)

|| NB

Vrt. erikoisesti ss. 106—107 [105—106], missä Paulsen vastustaa katsomusta, että *materia* olisi jotain *kuollutta*.

× Contra s. 86 [84]: »liikkeessä ei piile kerrassaan minkäänlaista ajatusta...»

Tekijä tuntuu liian kevyesti suoriutuvan siitä ajatuksesta, että Gedanke ist Bewegung *****. Hänen perustelunsa rajoittuvat *vain* »tavallisen ihmisjärjen käsitykseen: mielettöntä», »ajatusta ei ole liikettä, vaan ajatusta» (87) [85]. Ehkä lämpökään ei ole liikettä, vaan lämpöä??

Kerrassaan typeriä ovat tekijän perustelut, että fysiologikin muka puhuu aina ajatuksista eikä ajatuksiin

* — universaalisen sielullisuuden. *Toim.*

** — Siis sielunilmiöt ja voima eivät ole suinkaan niin yhteenliittämättömiä. *Toim.*

*** — maailmankaikkeus. *Toim.*

**** — maailmanhengen. *Toim.*

***** — voimien. *Toim.*

***** — ajatus on liikettä. *Toim.*

rinnastettavasta liikkeestä? Eihän kukaan herkeä *koskaan* puhumasta lämmöstäkään.

Rakastuttuaan hän ei toki käy puhumaan »daamille vastaavasta suonenliikunnan prosessista... Sehän olisi selvää mielettömyyttä» (86—87) [85]. Aivan niin! herra Paulsenin mielettömyyttä! Ja aistittuamme lämmön riittämättömyyden emme käy puhumaan siitä, että lämpö on liikkeen laji, vaan siitä, miten saataisiin hiiltä.

Paulsen pitää sinnlos * väitöstä, että ajatus on Bewegung. Itse hän sekä vastustaa dualismia että puhuu "ekvivalentista" (140 ja 143 [139 ja 143—144]) — "psykyllisen fyysillisestä ekvivalentista" (eli Begleiterscheinung **). Eikö tässä ole sama begriffliche Konfusion ***, josta hän ylenkatseellisesti haukkuu Büchneriä?

Kun Paulsen julistaa parallelisminsa "ei paikalliseksi", vaan "aatteelliseksi" (s. 146 [145]), niin sen dualistinen luonne näkyy vielä selvemmin. Se ei ole asian selittämistä eikä teoriaa, vaan pelkkää sanatempuilua.

Kirjoitettu v. 1903

*Julkaistu ensi kerran v. 1930
XII Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

* — mielettömänä. *Toim.*
** — seurannaisilmä. *Toim.*
*** — käsitsekaannus. *Toim.*